

Utvärdering av trygghetsboende i Göteborgs Stad: Förslag på upplägg samt kostnadsberäkning för steg 1

2024-04-26

Göteborgsregionen (GR) består av 13 kommuner som har valt att jobba tillsammans. Vi driver utvecklingsprojekt, har myndighetsuppdrag, forskar, ordnar utbildningar och är storstadsregionens röst i Västsverige, bland mycket annat. I våra nätverk träffas politiker och tjänstepersoner för att utbyta erfarenheter, bolla idéer och besluta om gemensamma satsningar. Allt för att regionens en miljon invånare ska få ett så bra liv som möjligt.

Göteborgsregionen 2024
FoU i Väst
Box 5073, 402 22 Göteborg
gr@goteborgsregionen.se
www.goteborgsregionen.se/valfard
Text: Cornelia Björk

Innehåll

Inledning och bakgrund	4
Trygghetsboende	4
Trygghetsboende i Göteborg.....	5
Tidigare studier om trygghetsboenden	5
Uppdraget - en utvärderingsstudie i två steg.....	6
Steg 1: Kartläggning och val av fokus.....	6
Syfte och frågeställningar.....	6
Tillvägagångssätt	7
Projektteam	8
Återrapportering till uppdragsgivaren.....	8
Etiska frågeställningar och hantering av personuppgifter	8
Villkor för genomförande	8
Kostnad för steg 1	8
Referenslista.....	9
Bilaga 1: Möjliga utvärderingsfrågor i steg 2.....	11

Inledning och bakgrund

Stadsbyggnadsförvaltningen i Göteborgs Stad har vänt sig till FoU i Väst, Göteborgsregionen (GR) med en önskan om att boendeformen *trygghetsboende* ska utvärderas. Nedan presenteras förslag på upplägg och kostnader för en sådan utvärdering.

FoU i Väst, GR, är en mötesplats för forskning och praktik som stödjer kunskapsutveckling och kunskapsspridning samt utgör ett stöd för kunskapsbaserad verksamhetsutveckling i tretton kommuner. Arbetet sker bland annat genom att bedriva forskningsstudier, genomföra utvärderingar och tillhandahålla implementeringsstöd.

Att studera boendeformen trygghetsboende ligger i linje med GR:s strategiska inriktning (Göteborgsregionen, 2020). Göteborgsregionen är en snabbt växande storstadsregion, med en befolkningstillväxt som medför utmaningar i form av ökat behov av bostäder och hållbar infrastruktur (Ibid). Denna tillväxt inkluderar ökning i alla åldersgrupper, vilket innebär att det finns ett ökande behov av bostäder som är anpassade för äldre invånare.

GR:s strategiska inriktning betonar också vikten av god fysisk planering som ökar regionens attraktivitet genom levande stationsområden, närhet till kommunikationer och en sömlös rörlighet. Trygghetsboenden utgör en del av denna kontext genom att erbjuda anpassade boendelösningar för äldre personer som även är väl integrerade med regionens transport- och servicesystem.

GR arbetar också i linje med Agenda 2030 med en ambition att skapa hållbara städer och samhällen. Trygghetsboenden, med sin potential att erbjuda socialt hållbara och tillgängliga boendemiljöer för äldre personer ligger i linje med dessa mål vilket i förlängningen kan bidra till en mer inkluderande och hållbar region.

I den kommande socialtjänstlagen, som förväntas träda i kraft under 2025, betonas vikten av ett hälsofrämjande och förebyggande arbete i kommunerna, där kopplingen till och samverkan med samhällsplanering särskilt betonas för att skapa gynnsamma förutsättningar (SOU 2020:47). Socialstyrelsen (2024) har definierat fyra särskilt viktiga delar i det sjukdomsförebyggande och hälsofrämjande arbetet för äldre personer. Dessa kallas för de fyra hörnplattorna för ett gott åldrande vilka utgörs av: social gemenskap, meningsfullhet, fysisk aktivitet och goda matvanor. Hörnplattorna kan på olika vis kopplas till boende och samhällsplanering för äldre personer.

Trygghetsboende

Trygghetsboende är en boendeform inriktad på äldre personer som önskar ett tryggare boendebad alternativ med tillgänglighet till gemenskap och vissa stödtjänster, utan behov av heldygnsvård. Boendeformen främjar kvarboende i det ordinarie bostadsbeståndet och främjar social samvaro och gemenskap i vardagen. De karakteriseras av fysisk tillgänglighet och innehåller vanligen gemensamhetsutrymmen samt tjänster som bidrar till de boendes trygghet och

välbefinnande. (Göteborgs Stad 2020; Socialdepartementet 2018; Hjalmarsson et al 2017; Lindahl 2015; Socialstyrelsen 2021.)

Historiskt sett har utvecklingen av trygghetsboenden följt en trend mot att skapa mer inkluderande, tillgängliga och socialt engagerande boendeformer för äldre. Detta speglar en bredare förståelse för äldres behov inte bara i termer av fysisk säkerhet och tillgänglighet utan också när det gäller socialt stöd och gemenskap (Hjalmarsson et al 2017; Lindahl 2015).

Trygghetsboende som begrepp introducerades formellt av den statliga äldreboendedelegationen (SOU 2008:113). Det definierades som en boendeform för äldre som känner sig oroliga, otrygga, och/eller socialt isolerade. Det finns idag inte något lag som direkt reglerar boendeformen men socialtjänstlagen (2001:453) ställer krav på kommunerna att erbjuda ett brett spektrum av boendeformer som är anpassade till äldres behov och plan- och bygglagen (2010:900) reglerar hur kommunerna planerar för och godkänner byggandet av olika typer av bostäder, inklusive de som kan klassificeras som trygghetsboenden.

Trygghetsboende i Göteborg

I Göteborgs stad finns riktlinjer för kommunala subventioner vilka syftar till att möjliggöra kvarboende för äldre i ordinarie bostadsbestånd och främja möjligheten till social samvaro. Riktlinjerna inkluderar specifika krav på fysisk tillgänglighet, antal lägenheter, gemensamhetsutrymmen, och trygghetsskapande service som trygghetsvård. Subventionerna är utformade för att täcka merkostnader för dessa aspekter och är tillgängliga för både nyproduktion och befintliga bostäder och är neutrala i förhållande till upplåtelseform (Göteborgs Stads riktlinje för kommunal subvention till trygghetsbostäder, 2020).

I Göteborg fanns vid den senaste uppskattningen 1378 icke biståndsbedömda trygghetsbostäder (Boverket, 2023). Dessa bostäder kan personer över 70 år som bor i Göteborg själva ansöka om och de som beviljas bor sedan i en vanlig lägenhet och sköter om sitt eget hem men har samtidigt tillgång till gemensamma utrymmen för samvaro eller hobby samt tillgång till en trygghetsvård (www.goteborg.se).

Tidigare studier om trygghetsboenden

Tidigare studier visar att hyresgäster i Göteborgs stads trygghetsboende upplever en hög grad av trygghet i sina boendemiljöer (Lindahl 2015). Det handlar om möjlighet att klara sig själv, tillgång till ett tryggt socialt sammanhang, att kunna bo kvar samt skydd och säkerhet. Tillgängligheten i boendet var en viktig förutsättning för att klara sig själv, och personer som flyttade till trygghetsbostad gjorde det ofta på grund av försämrad hälsa eller för att slippa renovera och sköta sitt hus. Det som upplevdes

som attraktivt med trygghetsbostäderna var deras tillgänglighet, möjlighet att lära känna andra äldre, och bekvämligheten av att bo i hyresrätt.

En studie (Hjalmarsson et al 2017) av trygghetsboende i Stockholm visade att genomsnittsåldern vid inflyttning var omkring 85 år, vilket var högre än förväntat, och att en stor andel av de boende var kvinnor som ofta var ensamstående. De som flyttade till trygghetsboende hade större behov av stöd och service än vad bostäderna var avsedda för, vilket ledde till att de inte alltid deltog i organiserade aktiviteter. Hyresgästernas ofta befintliga insatser från äldreomsorgen innebar att olika personalgrupper vistades i trygghetsboendena, vilket väckte frågor kring trygghetsvårdarnas roll och samverkan mellan olika personalgrupper (Ibid).

Uppdraget - en utvärderingsstudie i två steg

Medarbetare från GR (FoU i Väst samt miljö- och samhällsbyggnadsenheten) har träffat representanter från Göteborgs stad vid två tillfällen våren 2024: en gång i februari och en gång i april. Vid det första mötet deltog medarbetare från Stadsbyggnadsförvaltningen och vid det andra mötet deltog medarbetare från Stadsbyggnadsförvaltningen, Exploateringsförvaltningen och Äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen. Syftet med dessa möten var att diskutera fokus för utvärdering av trygghetsboende i Göteborg och möjliggöra för GR att formulera ett förslag på upplägg och beräkning av kostnader för en utvärdering.

I det som följer beskrivs det första steget av två i en utvärderingsstudie av trygghetsboende i Göteborg. Det första steget är kartläggande och orienterande till sin karaktär och innefattar ett processlett utforskande av fokus tillsammans med de tre berörda förvaltningarna i Göteborgs stad. En separat plan behöver därefter läggas för utvärderingens andra steg, inklusive en kostnadsberäkning.

Steg 1: Kartläggning och val av fokus

Syfte och frågeställningar

Fokus i det första steget av utvärderingsarbetet är att sammanställa befintlig tillgänglig kunskap om boendeformen trygghetsboende som underlag för bedömning av vad som bör utvärderas i steg 2. Syftet med det framtagna underlaget är att underlätta för de tre berörda förvaltningarna i staden att samlas kring en gemensam och kunskapsbaserad förståelse av idén med trygghetsboende liksom hur boendeformen bör utvärderas.

I steg 1 besvaras två övergripande frågeställningar:

1. Vad utgör den grundläggande idén med boendeformen trygghetsboende enligt Göteborgsmodellen?

2. Vilka villkor och förutsättningar påverkar Göteborgs stads arbete med trygghetsboende?

I dessa övergripande frågeställningar finns flera intressanta delfrågor, såsom:

- Hur ser det demografiska underlaget för trygghetsbostäder ut i staden? Vilka underlag finns?
- Vilka antaganden bygger arbetet med trygghetsboende enligt Göteborgsmodellen på? Hur ser programteorin ut?
- Vilka likheter och skillnader finns mellan Göteborgsmodellen och andra kommuners arbete med trygghetsboende?
- Hur relaterar trygghetsboende till förslaget på ny socialtjänstlag?

Tillvägagångssätt

För att uppfylla syftet i projektets första steg används i huvudsak tre metoder för datainsamling. Dels sammanställning av befintlig vetenskaplig och lokal kunskap om trygghetsboende, dels enskilda intervjuer med nyckelpersoner (chefer, verksamhetutvecklare, strateger, utvecklingsledare) i de tre förvaltningarna som berörs av arbetet och dels en fokusgrupp med nyckelpersoner på förvaltningarna.

När?	Vad?
Juni 2024	<ul style="list-style-type: none"> • Insamling och sammanställning av tillgänglig kunskap: både tidigare studier och Göteborg Stads underlag. • Planering av intervjuer och fokusgrupp genomförs i samverkan med Göteborgs Stad
Augusti 2024	<ul style="list-style-type: none"> • Planering, genomförande och transkribering av 3–4 intervjuer med nyckelpersoner från förvaltningarna. • Fortsatt insamling av tidigare studier och andra underlag.
September 2024	<ul style="list-style-type: none"> • Genomförande och transkribering av en gemensam fokusgruppsintervju med 6–8 nyckelpersoner från de tre förvaltningarna. • Fortsatt insamling av tidigare studier och andra underlag.
Oktober 2024	<ul style="list-style-type: none"> • Analys av insamlade underlag.
November 2024	<ul style="list-style-type: none"> • Analysseminarium genomförs med deltagare från förvaltningarna. • Författande av sammanfattande rapport för steg 1.
December 2024 – Januari 2025	<ul style="list-style-type: none"> • Rapporten färdigställs. • Genomförande av ett tillfälle för dialog om rapportens resultat och framtaget förslag för steg 2 av utvärderingen.

Projektteam

I projektteamet ingår tre personer som bidrar med kompetens inom socialtjänst- och samhällsplaneringsområdet. Cornelia Björk, analytiker FoU i Väst, Göteborgsregionen är projektledare. Karina Tilling, forskare FoU i Väst, Göteborgsregionen och Lena Wigren, regionplanerare, Miljö- och samhällsbyggnad, Göteborgsregionen är projektmedarbetare.

Återrapportering till uppdragsgivaren

GR levererar en sammanställning av innehåll och resultat i steg 1 i form av en skriftlig, lättillgänglig rapport som syftar till att utgöra underlag för steg 2 i utvärderingsstudien.

Arbetet planeras och genomförs i dialog med uppdragsgivaren genom löpande avstämningar med kontaktperson. GR:s ansvarige kontaktperson och samordnare av möten och övriga kontakter i staden är Martin Storm. Slutrapporten redovisas enligt överenskommelse av GR vid ett tillfälle som passar uppdragsgivarens önskemål.

Etiska frågeställningar och hantering av personuppgifter

GR följer etiska principer och lagar som reglerar och ställer krav på att forskningen inte skadar individer. Utifrån lagen om etikprövning av forskning som avser människor (SFS nr. 2008:192 och SFS nr. 2003:460) bedömer vi om forskningen kräver tillstånd från Etikprövningsmyndigheten. GR ansöker om etiskt tillstånd från myndigheten för all forskning som innefattar behandling av känsliga personuppgifter och personuppgifter som rör fällande domar i brottmål och lagöverträdelser som innefattar brott. Det gäller oavsett om den enskilde lämnat sitt uttryckliga samtycke eller inte. GR ansöker även om tillstånd från myndigheten för forskning som utförs med metoder som innebär uppenbar risk att skada forskningspersonen.

Hantering av personuppgifter på GR regleras av General Data Protection Regulation (GDPR) och lagen om etikprövning (SFS nr. 2008:192 och SFS nr. 2003:460). På vår hemsida, [Integritetspolicy | Göteborgsregionen \(GR\) \(goteborgsregionen.se\)](https://goteborgsregionen.se/integritetspolicy), beskrivs hur vi samlar in, använder, sparar, lämnar ut och skyddar personuppgifter samt vart du kan vända dig om du har några frågor.

I utvärderingens första steg kommer inga personuppgifter eller annan känslig information att samlas in. Etikprövning av steg 1 bedöms därför inte vara nödvändig. En ny bedömning görs inför steg 2.

Villkor för genomförande

Genomförandet av denna plan förutsätter dialog med uppdragsgivaren och tillgång till nyckelpersoner och till Göteborgs stads befintliga underlag om trygghetsboende.

Kostnad för steg 1

Kostnaden för första delen av utvärderingsarbetet uppgår till 270 000 kronor.

Referenslista

Boverket. (2023). *Boverkets bostadsmarknadsenkät 2023*.

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/bostadsmarknad/bostadsmarknaden/bostadsmarknadsenkaten/> (hämtad mars 2024).

Göteborgsregionen (2020). Göteborgsregionens strategiska inriktning.

<https://goteborgsregionen.se/styrande-dokument/2020-01-01-strategisk-inriktning-2020-2023-samt-2024> (hämtad mars 2024).

Göteborgs stad. (2020). *Göteborgs Stads riktlinje för kommunal subvention till trygghetsbostäder*.

Hjalmarsson, I., & Österman J. (2017) *Bostäder anpassade för äldre. Önskemål om boende för äldre och utformningen av trygghetsboende med aktivitetscentra i Stockholms stad*.

Rapporter/Stiftelsen Stockholms läns Äldrecentrum 2017:4 ISSN 1401-5129.

Lindahl, L. (2015). *Tryggt i trygghetsboenden? Exempel från Alingsås, Göteborg och Trollhättan*. Göteborgsregionen.

<https://goteborgsregionen.se/kunskapsbank/tryggtitrygghetsboenden.5.2c9665f617704cb69f3af3.html> (hämtad mars 2024).

Socialdepartementet. (2018). *Lagrådsremiss Bistandsbedömt trygghetsboende för äldre*.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/betankande/bistandsbedomt-trygghetsboende-for-aldre_h601sou4/ (hämtad mars 2024).

Socialstyrelsen. (2021). *Behov av och tillgång till särskilda boendeformer för äldre*.

<https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2021-1-7187.pdf> (Hämtad mars 2024).

Socialstyrelsen. (2024). *Viktiga områden i sjukdomsförebyggande och hälsofrämjande arbete, Kunskapsguiden, Yrkesintroduktion för baspersonal inom äldreomsorgen*.

<https://kunskapsguiden.se/omraden-och-teman/aldre/yrkesintroduktion-for-baspersonal-inom-aldreomsorgen/halsa/> (hämtad april 2024)

Statens offentliga utredningar. (2008). *Bo bra hela livet* (SOU 2008:113). Stockholm: Fritzes.

Statens offentliga utredningar. (2020). *Hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag*.

Slutbetänkande av Utredningen Framtidens socialtjänst (SOU 2020:47). Stockholm Fritzes.

<https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentligautredningar/2020/08/sou-202047/> (Hämtad april 2024).

Sveriges riksdag. (2001). *Socialtjänstlag (2001:453)*.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/socialtjanstlag-2001453_sfs-2001-453 (hämtad mars 2024).

Sveriges riksdag. (2010). *Plan- och bygglag (2010:900)*.

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900 (hämtad mars 2024).

Bilaga 1: Möjliga utvärderingsfrågor i steg 2

Vid de inledande mötena mellan GR och Göteborgs stad har ett antal utvärderingsfrågor diskuterats som intressanta att ställa i ett framtida utvärderingsarbete. Det är frågor om modellens måluppfyllelse, dess betydelse för invånarna respektive de boende samt frågor om samverkan och finansiella aspekter av modellen. Nedan listas dessa frågor uppdelat på dessa fyra teman.

Modellens måluppfyllelse

- Har de långsiktiga målen med Göteborgsmodellen nåtts? Har exempelvis modellen bidragit till att fördröja inflytt till vård- och omsorgsboenden?
- Det finns tecken på att inte alla trygghetsbostäder blivit uthyrda. Vad säger detta om efterfrågan? Varför speglar inte efterfrågan av trygghetsbostäder efterfrågan på bostadsmarknaden som helhet?
- Hur kan trygghetsbostäder fungera som en länk i en flyttkedja för att frigöra bostäder till andra målgrupper?

Modellens betydelse för invånarna

- Hur väl har modellen mött de äldres behov av boende?
- Hur har trygghetsboendet påverkat de boendes sociala liv och känsla av trygghet? Har intentionerna med trygghetsboende uppfyllts och på vilket sätt har de motsvarat hyresgästernas behov?
- Vilken påverkan har trygghetsboendet haft på de äldres möjlighet att bo kvar hemma längre?

Samverkan

- Hur har fastighetsägare och ÄVO involverats i dialoger och utvärderingar?
- Vilka hinder och utmaningar har identifierats av fastighetsägarna när det gäller regelverket och ekonomiska aspekter av Göteborgsmodellen?

Finansiella aspekter

- Har de ekonomiska incitamenten och subventionerna varit tillräckliga?
- Vilka ekonomiska och praktiska hinder har fastighetsägare upplevt i samband med anpassningar av bostäder?
- Hur har subventionerna använts och har de lett till önskade anpassningar.